

Slovarček pogostih izrazov

NEFROLOGIJA

- **AKUTNA LEDVIČNA OKVARA (ALO) –** Nenadno poslabšanje delovanja ledvic. V začetni fazi je neboleča in brez simptomov ali znakov, ob napredovanju bolezni pa se lahko pojavijo otečene noge, spremembe v odvajanju urina, že prisotna kronična ledvična bolezen in težave z zaužitjem tekočine.
- **ALBUMINURIJA –** Povečana izguba *albumina* (beljakovine v krvi) z urinom. Lahko kaže na ledvično okvaro.
- **ARTERIJSKA HIPERTENZIJA –** Povišan krvni tlak (nad 140/90 mmHg) ob več zaporednih meritvah. Povzroča okvaro stene malih žilic v organih, predvsem v možganih in ledvicah.
- **ASIMPTOMATSKA BAKTERIURIJA –** Najdba bakterij v urinu, ki pa ne povzroča okužbe in zato ne potrebuje zdravljenja z antibiotiki (razen v izjemnih primerih, npr. v nosečnosti, pri posegih na sečilih).
- **BIOPSIJA LEDVIC –** Poseg, s katerim pridobimo koščke ledvičnega tkiva za preiskavo pod mikroskopom in je zlati standard za postavitev diagnoze, pogosto pa tudi za napoved poteka bolezni.
- **CELODNEVNO MERJENJE KRVNEGA TLAKA –** Preiskava, s katero merimo krvni tlak pri preiskovancu vsakih 20 do 30 minut (podnevi in ponoči) in običajno poteka v domačem okolju. Z njo ugotovimo učinkovitost in varnost zdravil za zniževanje krvnega tlaka, če jih bolnik jemlje, ali pa opredelimo morebitno »hipertenzijo bele halje« – stanje povišanega krvnega tlaka le ob stiku z zdravstveno oskrbo.
- **CISTE V LEDVICAH –** Spremembe v ledvicah, ugotovljene z ultrazvočnim pregledom (UZ), računalniško tomografijo (CT) ali magnetnoresonančnim slikanjem (MRI). Večinoma niso nevarne.
- **CISTITIS –** Vnetje sečnega mehurja, ki se kaže kot pekoče ali boleče odvajanje vode, pogosto siljenje na vodo, uhajanje urina in/ali bolečine v spodnjem delu trebuha. Najpogosteje ga povzroča bakterijska okužba. Pri preprečevanju je pomembna higiena (brisanje spolovila od spredaj nazaj in izogibanje pretirani uporabi agresivnih mil).
- **DIURETIKI –** Zdravila, ki spodbujajo odvajanje vode in se uporabljajo predvsem pri bolnikih s kronično ledvično boleznijo (KLB) ali srčnim popuščanjem za zdravljenje ali preprečevanje otekanja (glej: *hipervolemija*).
- **DISURIJA –** Pekoče ali boleče odvajanje vode, ki je največkrat povezano z okužbo sečil.
- **DONOR –** Darovalec. V nefrologiji se nanaša na osebo, ki daruje ledvico za presaditev prejemniku – bolniku z napredovalo kronično ledvično boleznijo. *Donor* je lahko živ (npr. bolnikovi svojci) ali bolnik po možganski smrti, katerega svojci dovolijo odvzem ledvice za zdravljenje bolnikov z napredovalo kronično ledvično boleznijo.
- **DUŠIČNI RETENTI IN ELEKTROLITI –** Molekule, ki jih določamo v krvi za spremljanje delovanja ledvic. *Dušični retenti* (sečnina, kreatinin in sečna kislina) so molekule, ki nastajajo ob presnovi v telesu in jih zdrave ledvice neprestano odstranjujejo. Njihova koncentracija v krvi naraste, če ledvice ne delujejo dobro. *Elektroliti* pa so minerali, ki omogočajo ustrezno delovanje celic v telesu. Pri okvari ledvic ali ob jemanju določenih zdravil se njihovo ravnovesje lahko poruši, kar ugotavljamo s pregledom krvi.
- **EPOETIN –** Zdravilo, ki se daje v podkožje ali neposredno v kri (pri *hemodializi*), z namenom zdravljenja slabokrvnosti, ki je pogost zaplet napredovale kronične ledvične bolezni.
- **ERITROCITURIJA, HEMATURIJA –** Pojavljanje krvnih celic rdeče vrste (rdeče krvničke ali *eritrociti*) v urinu zaradi okvare ledvic (npr. *glomerulonefritis*) ali krvavitve iz sečnih poti (sečni kamni, tumorji). Mikroskopska hematurija (*mikrohaturija*) pomeni, da so rdeče krvničke zaznavne samo z laboratorijsko preiskavo urina, ne pa tudi s prostim očesom, medtem ko je pri makroskopski hematuriji (*makrohaturiji*) urin tudi s prostim očesom videti krvavkast ali rjavkast. Določena živila (npr. rdeča pesa) lahko urin obarvajo rdeče in dajejo vtis hematurije. *Eritrociti* se lahko pojavijo v urinu tudi ob podaljšanem telesnem naporu.
- **GLOMERUL –** Ledvično telesce. Je osnovna gradbena enota ledvice, kjer se čisti kri. Sestavljen je iz malih žilic (krvnih kapilar), ki imajo posebno steno – glomerulno membrano, skozi katero se filtrira/čisti kri. V normalnem urinu ni niti beljakovin niti krvnih celic rdeče vrste (*eritocitov*). Če se te v urinu pojavijo, to odraža začasno ali trajno okvaro glomerulne membrane, bodisi zaradi vnetja (*glomerulonefritisa*), bodisi prirojene slabše zgrajene glomerulne membrane.
- **GLOMERULONEFRITIS –** Vnetje ledvičnih telesc. Glede na osnovni vzrok vnetja lahko povzroči raznolike težave. V blagi obliki povzroči povečane izgube beljakovin z urinom ali pojavljanje krvnih celic rdeče vrste v urinu (*mikrohaturija*), kar bolniku sicer ne povzroča težav, v kolikor vnetje zelo napreduje, pa lahko v nekaj tednih privede do popolne odpovedi ledvic.

- **HEMODIALIZA** – Metoda nadomestnega zdravljenja ledvične odpovedi, ki temelji na »čiščenju« bolnikove krvi skozi specializirane membrane (t. i. umetne ledvice) s pomočjo dializnega aparata. Najpogosteje poteka trikrat na teden po štiri ure.
- **HIPERFOSFATEMIJA** – Povečana koncentracija fosfata v krvi. Fosfate preprečujemo s hrano in pijačo, odstranjujemo pa jih z blatom in urinom. Povečana koncentracija fosfata je eden od zapletov kronične ledvične bolezni, in če je dolgotrajno povečana, lahko povzroči pospešeno staranje žil ter s tem večje tveganje za razvoj srčno-žilnih bolezni. *Hiperfosfatemijo* preprečujemo in zdravimo z dieto z omejitvijo fosfatov ter zdravili – *fosfatnimi vezalci*, ki v črevesju preprečujejo prehod fosfata iz hrane v kri.
- **HIPERKALIEMIJA** – Povečana koncentracija kalija v krvi in je pogost zaplet bolezni ledvic. Kalij ne preprečujemo s hrano in pijačo, odstranjujemo pa ga z blatom in urinom. Povečana koncentracija kalija lahko povzroči nepravilno delovanje mišic (mišično šibkost) in motnje srčnega ritma, ki so lahko življenje ogrožajoče. Preprečujemo jo z dieto, omejitvijo kalija v prehrani in zdravili – predvsem z *diuretiki* (zdravila za odvajanje vode), ki pospešujejo izločanje kalija z urinom, in *kalijevimi vezalci*, ki v črevesju preprečujejo prehod kalija iz hrane v kri. Hudo *hiperkaliemijo*, ki povzroča motnje ritma, zdravimo v urgentni ambulanti z intravenskimi zdravili ali urgentno *hemodializo*.
- **HIPERVOLEMIJA** – Povečana količina zunajcelične vode v telesu, ki se kaže z otekanjem (najpogosteje nog) in težkim dihanjem, če zastaja voda v pljučih. Je pogost zaplet napredovale bolezni ledvic in četudi blaga, dolgotrajna hipervolemija povzroča postopno okvaro notranjih organov. Zdravimo jo z omejitvijo vnosa tekočin in z uvedbo *diuretikov* – zdravil, ki spodbujajo odvajanje vode z urinom. V nujnih primerih *hipervolemijo* zdravimo tudi z odstranjevanjem vode s hemodializo.
- **HIPOVOLEMIJA** – Zmanjšana količina zunajcelične vode v telesu, ki se kaže predvsem kot izsušenost sluznic in znižan krvni tlak, povzroča pa tudi nepravilno delovanje notranjih organov, vključno z ledvicami. Hipovolemija je lahko posledica premajhnega vnosa tekočine ali povečanih izgub (npr. s čezmernim potenjem ali pretiranim odvajanjem urina), kar imenujemo izsušenost (*dehidracija*). Zdravimo jo z večjim vnosom tekočine, bodisi s pitjem bodisi intravenskimi infuzijami.
- **IMUNOSUPRESIVNO ZDRAVLJENJE** – Zdravljenje z zdravili, ki zavirajo delovanje imunskega sistema. Na ta način zdravimo bolezni ledvic, kjer je pretirano spodbujeni imunski sistem vzrok za okrnjeno delovanje ledvic, in zmanjšujemo imunski odziv po presaditvi ledvice.
- **KONSERVATIVNO ZDRAVLJENJE ODPOVEDI LEDVIC** – Tudi *paliativno* ali *simptomatsko* zdravljenje. To so podporne metode zdravljenja, vključno s svetovanjem in zdravili za lajšanje simptomov, za zagotavljanje največje možne kakovosti življenja in zmanjšanje števila medicinskih postopkov.
- **KRONIČNA LEDVIČNA BOLEZEN (KLB)** – Postopno zmanjševanje delovanja ledvic, ki je lahko posledica številnih dejavnikov in je povezano s povečanim tveganjem za srčno-žilne bolezni. V razvitem svetu sta najpogostejša vzroka za KLB dolgotrajna sladkorna bolezen in dolgotrajno povečan krvni tlak. KLB glede na hitrost *glomerulne filtracije* (norm. > 90 ml/min/1,73 m²) delimo na pet stopenj.
- **KRONIČNI GLOMERULONEFRITIS** – Skupina bolezni, ki se kažejo s povečano izgubo beljakovin v urinu, krvnimi celicami rdeče vrste v urinu, povečanim krvnim tlakom in počasnim upadom delovanja ledvic.
- **LEDVIČNE KOLIKE** – Hude in krčevite bolečine v ledvenem predelu, ki so običajno omejene na eno stran telesa. Največkrat so posledica ledvičnih kamnov.
- **METABOLNA ACIDOZA** – Zmanjšana pH krvi oz. zakisanost krvi, lahko tudi kot posledica slabšega delovanja ledvic. Povezana je z nepravilno presnovo kosti in pospešenim napredovanjem okvare ledvic.
- **METODE NADOMESTNEGA ZDRAVLJENJA** – Načini zdravljenja, ki jih uporabimo ob odpovedi ledvic. Z njimi nadomeščamo delovanje odpovedujočih ledvic z namenom ohranjanja življenja, žal pa ne pripomoremo k povrnitvi njihove funkcije. Sem štejemo dializo (*hemodializo* in *peritonealno dializo*) in presaditev ledvice. Kadar se bolniki ne odločijo za nobeno od metod nadomestnega zdravljenja, pa uvedemo konservativno zdravljenje (glej: *konservativno zdravljenje*).
- **OCENJENA GLOMERULNA FILTRACIJA (OGF) ALI OCENJEN GLOMERULNI OČISTEK** – Ocena delovanja ledvic s pomočjo enačbe, ki temelji na koncentraciji kreatinina (glej: *dušični retenti*), bolnikovi starosti in spolu. Je osnova za opredelitev stopnje kronične bolezni ledvic (glej: *kronična ledvična bolezen*), za natančnejšo opredelitev okvare ledvic pa uporabljamo dodatne preiskave (preiskave krvi in urina ter slikovne preiskave).
- **PERITONEALNA DIALIZA** – Imenovana tudi »trebušna dializa«, omogoča »čiščenje« bolnikove krvi z odstranjevanjem presnovkov in odvečne tekočine preko posebne cevke (*katetra za peritonealno dializo*), ki je vstavljen skozi sprednjo trebušno steno v peritonealno oz. trebušno votlino.

- **PROTEINURIJA** – Povečana izguba beljakovin z urinom. Je zgodnja znanilka kronične ledvične bolezni in jo določamo s preiskavo urina s testnim lističem. Ta preiskava meri poleg albumina v urinu tudi izgube drugih beljakovin, ne samo albumina (glej: *albuminurija*).
- **PRURITUS** – Srbež, ki je velikokrat posledica suhe kože, včasih pa tudi preobčutljivosti na zdravila, bolezni ledvic ali jeter.
- **RETENCA URINA** – Zastajanje urina v sečnem mehurju, zaradi česar je potrebna vstavev urinskega katetra preko sečnice ali v redkih primerih skozi trebušno steno. Dolgotrajna in napredujoča retenca urina lahko povzroči okvaro ledvic (najpogosteje so k temu zapletu nagnjeni moški s povečano prostato).
- **PREISKAVA SEDIMENTA URINA** – Preiskava urina, s katero lahko določimo vrste celic v urinu (ali njihovo odsotnost), pa tudi dokažemo prisotnost mikroorganizmov, kristalov ali lipidnih kapljic. S tem pridobimo pomembne informacije o naravi bolezni ledvic: »proliferativni« urin vsebuje rdeče in bele krvničke (lahko pomeni aktivno vnetje v ledvičnih telescih – *glomerulonefritis*), »prazni« urin pa teh celic nima (verjetno ni vnetja). Dokazana vsebnost bakterij ali kristalov v urinu lahko kaže na morebitno okužbo sečil oz. ledvične kamne.
- **UREMIJA** – Bolezenski sindrom pri končni odpovedi ledvic, ki se kaže s pomanjkanjem teka, slabostjo, srbečico, suho kožo, utrujenostjo, motnjami koncentracije in spomina ter spremembami v vzorcu budnosti in spanja. Povezana je z izrazito povišanimi *dušičnimi retenti* (glej: *dušični retenti*).

Avtorja: XXXXXXXX, dr. med., specialist, in XXXXXXXX, dr. med., specialist

www.lek.si | Lek farmacevtska družba d.d., Verovškova 57, 1526 Ljubljana, Slovenija